

Hi ha accent esdrúixol en el català de Tolosa?

Erola Luna Barrull

No solament els catalanoparlants, o els habitants del territori català, estan interessats a aprendre la llengua catalana, sinó que aquest interès s'estén a gent d'arreu del món, com França, Brasil o EUA. Més de deu milions de persones parlen aquesta llengua en aquests moments, i és que el català és la llengua amb «parlants no oficials» més parlada a nivell europeu. Una de les ciutats estrangeres on s'estudia el català és Tolosa del Llenguadoc (França). Aquí s'aprèn en tres centres diferents, un dels quals és la Universitat Le Mirail, amb un elevat nombre d'alumnes.

En el treball «Accent esdrúixol en el català de Tolosa?» es presenta un estudi sobre l'accent esdrúixol català en estudiants tolosencs francesos de llengua catalana, la seva tendència a fer-lo agut i si és possible una millora de pronunciació d'aquest primer accent. En concret, s'observa si aquesta tendència que tenen a dir les paraules esdrúixoles amb accent agut pot reduir-se o desaparèixer amb la pràctica i l'estudi de la llengua catalana, i en quin grau va desapareixent en relació al nivell de català que han adquirit. Per tant, per a l'elaboració del projecte, es va estudiar l'accent tonal del català i del francès, i també es va fer un estudi del percentatge d'encerts i d'errors dels tres grups francesos en relació a un grup d'estudiants de nivell nadiu de català.

Per a la realització del projecte es va crear un corpus de 15 paraules esdrúixoles i 7 d'agudes, així com d'oracions declaratives neutres amb aquestes mateixes paraules inserides, i, a continuació, es va fer un estudi prosòdic sobre l'accent esdrúixol del català en 16 informants amb diferents graus de coneixement del català de la Universitat Le Mirail. Els informants es van dividir en quatre grups: 4 estudiants francesos de llengua catalana del nivell 0, quatre de primer nivell i 4

de segon nivell de català, tenint en compte les hores de classe de català que realitzaven, el nivell de les classes, així com la seva llengua materna, fixant-se que no tinguessin contacte amb la llengua catalana, castellana o occitana fora de l'àmbit universitari. A part d'això, es van realitzar gravacions a 4 catalanoparlants per tal de poder comparar els resultats obtinguts amb els parlants francesos. Els informants eren tant masculins com femenins, amb edats compreses entre 19 i 27 anys, tot i que no és un factor estudiat en el treball.

Per a l'elaboració d'aquest treball emmarcat dins la fonètica experimental es parteix de tres hipòtesis. La primera és que, a mesura que es puja de nivell, la pronunciació de l'accent esdrúixol es realitza d'una forma més correcta. Per tant, els parlants francesos que no han estudiat català haurien de pronunciar la majoria

de mots esdrúixols amb accent agut; els alumnes de primer any haurien de pronunciar un nombre menys elevat de mots i oracions esdrúixols amb accent agut que el grup anterior; els

alumnes de segon any haurien de pronunciar bastantes paraules i oracions esdrúixoles bé i, finalment, els parlants catalans ho haurien de pronunciar tot bé. La segona hipòtesi és que els parlants de segon any encara tenen problemes a l'hora de pronunciar els mots i oracions esdrúixols, ja que no han fet les hores necessàries per a poder adquirir una pronunciació perfecta. Per acabar, l'última hipòtesi és que tots els informants francesos pronuncien quasi totes les paraules agudes bé.

El model teòric que proporciona les eines usades al llarg del treball és el model Mètric Autosegmental en la seva forma clàssica (Pierrehumbert, 1980¹) i el treball posterior sobre la llengua catalana (Prieto *et al.*, 2009²) Cat_toBI.

El català és la llengua amb «parlants no oficials» més parlada a nivell europeu

1 PIERREHUMBERT, J.B. (1980), *The phonology and phonetics of English intonation* (Doctoral dissertation, Massachusetts Institute of Technology).

2 PRIETO VIVES, Pilar, *et al* (2009), «L'etiquetatge prosòdic Cat_toBI», dins *Estudios de Fonética Experimental*.

Aquest primer model emprat realitza una anàlisi fonològica de l'entonació i té dos objectius principals segons Pierrehumbert: «[...] desenvolupar una representació abstracta per a l'entonació de l'anglès que permeti caracteritzar els diferents patrons entonatius que pot adoptar un text i explicar com s'implementen en textos amb diferents estructures mètriques [...] i investigar les regles que transformen aquestes representacions fonològiques en representacions fonètiques» (Pierrehumbert 1980³). La idea bàsica d'aquest model és que, en les llengües que no són tonals, la modulació d'F0 dels enunciats constitueix un nivell independent dels altres trets fonològics. Així, doncs, l'entonació d'una frase ve donada mitjançant la successió de tons contrastius dels nivells H (*high*, alt) i L (*low*, baix), els quals estan lligats a les síl·labes mètricament prominents. Aquest etiquetatge es basa en criteris numèrics i objectius. Així, doncs, per a etiquetar un mot d'una forma entonativa s'ha de mesurar el valor de l'F0 (en Hz) de tres vocals adjacents (pretònica, tònica i posttònica). Amb els resultats obtinguts s'han de calcular les diferències entre les vocals mesurades en semitons, considerant com a diferència significativa una de superior al llindar psicoacústic establert en 1,5 semitons (Fernández Planas i Martínez Celdrán, 2003⁴). Per tant, si es dona el cas que hi ha una diferència de to remarcable, podem trobar que aquesta sigui descendent de la primera a la segona (H+L), o bé que hi hagi un ascendent (L+H). Però, si no hi ha cap diferència significativa entre elles, es parlarà d'un to alt (H) o d'un to baix (L).

Emmarcat dins el model Mètric Autosegmental, trobem el Catalan ToBI o Cat_ToBI, el qual és el primer sistema integral que proposa un conjunt d'unitats fonològiques que permeten de realitzar una transcripció de la prosòdia de la llengua catalana amb accents de frontera, els quals van lligats als límits de domini prosòdic (H%, L%, M%, HH%, MM%, LH%, HL%, LM%, LHL%) i accents tonals, els quals poden ser simples o bitonals, segons el model estàndard AM. Els simples estan formats per un sol nivell tonal: alt (H*) o baix (L*), associats a una síl·laba tònica. Els bitonals consten de dos nivells tonals: el primer, associat a una síl·laba tònica, amb un nivell alt o baix, i un segon que o bé el precedeix, associat a una síl·laba pretònica, o bé el segueix, associat a la posttònica. Alguns exemples són: H*, L*, L+H*, L+>H*, L*+H, H+L* i L+H*+L. Aquest

estudi tracta àmpliament els contrastos fonològics de l'entonació del català bo i estudiant dades de totes les varietats dialectals. Aquest sistema parteix d'una quantitat important de treballs i investigacions anteriors sobre l'entonació del català central i alhora sobre altres varietats dialectals. Un dels principals objectius d'aquesta proposta és ser un referent per a la regulació fonològica de la prosòdia de la llengua catalana. A més, aquest sistema és una eina d'anotació prosòdica de corpus orals. Per consegüent, proporciona dades empíriques noves, les quals podran utilitzar-se per a estudis teòrics, descriptius, comparatius o prosòdics i pot millorar els sistemes de síntesi i augmentar l'èxit dels sistemes de reconeixement de parla.

Pel que fa a l'accent prosòdic del català en les oracions declaratives neutres, hi ha una cadència descendent final que aporta la noció de final a la frase. Generalment, el contorn melòdic comença en un nivell mitjà de la tessitura del parlant i es manté així al llarg de les primeres síl·labes pretòniques. A continuació, en la primera síl·laba tònica hi ha un moviment ascendent fins a arribar al pic més alt de l'oració i, seguidament, es comença a produir un moviment descendent regular en el cos central, després de l'última síl·laba tònica més prominent de l'oració, i en el cos terminal de la frase. Així, doncs, el to continua baixant després de la síl·laba tònica al llarg de les síl·labes posttòniques fins a arribar al mínim tonal del parlant i a la fi de l'oració.

En canvi, en totes les varietats del francès, les oracions declaratives neutres es caracteritzen per un contorn que cau al final de l'última IP de l'enunciat. La caiguda es realitza en l'última AP i es codifica per un accent L*. La davallada s'inicia des d'un element tonal anterior H, el qual està associat amb l'accent de to H* des de l'AP anterior, o amb un moviment d'elevació inicial Hi.

Del treball es pot extreure que hi ha una clara evolució de pronunciació de mots esdrúixols aïllats per part dels informants francesos en funció del seu nivell. Els informants de nivell 0 no s'acosten als resultats obtinguts dels informants catalans, ja que sols hi ha una semblança d'un 4% en l'estructura H*+L%, i la resta de patrons són completament diferents. Tanmateix, en el nivell 1, els resultats dels informants ja s'acosten

3 FERNÁNDEZ PLANAS, Anna Maria Fernández, *et al* (2003), «El tono fundamental y la duración: dos aspectos de la taxonomía prosódica en dos modalidades de habla (enunciativa e interrogativa) del español», dins *Estudios de Fonética Experimental*, 12: 166-200.

4 FERNÁNDEZ PLANAS, Anna Maria Fernández, *et al* (2003), «El tono fundamental y la duración: dos aspectos de la taxonomía prosódica en dos modalidades de habla (enunciativa e interrogativa) del español», dins *Estudios de Fonética Experimental*, 12: 166-200.

progressivament als dels nadius, puix que hi ha un 16% de respostes idèntiques a les del nivell base amb l'estructura H*+L%. Finalment, pel que fa al nivell 2, s'observa una millora remarcable, ja que el patró més present és el H*+L% amb un 50%, com en el nivell nadiu en un 94%.

Amb referència als mots aguts aïllats, tal com ja s'esperava, es pot concloure que no hi ha gaire diferència de resultats entre nivells, sols en certs casos, però en uns percentatges ínfims. Per tant, el patró més present en el nivell nadiu és H+L*%; en el nivell 0, igual que en l'anterior; en el nivell 1, el patró més present també és H+L*%; i, finalment, en el nivell 2, H+L*%. Per consegüent, sols hi ha divergències en les altres estructures aparegudes en escasses ocasions.

Amb relació a les oracions amb mots esdrúixols inserits, es pot concloure que també hi ha una evolució gradual significativa a mesura que es va pujant de nivell, però no tant com amb els mots esdrúixols aïllats. Així, els informants de nivell 0 tenen uns patrons molt diferenciats respecte als resultats del nivell nadiu. L'estructura més present en el nivell 0 és L*+H i en el nivell nadiu és H*+L, patrons completament oposats, els quals reflecteixen la tendència que tenen els francesos a pronunciar tots els mots i oracions amb la síl·laba tònica en l'última síl·laba. Pel que fa al nivell 1, veiem que els resultats ja s'assemblen més als del nivell nadiu, puix que l'estructura més present és L*+H, però va seguida de H*+L, com en el nivell model. Finalment, en el nivell 2 és on es veu la millora més clarament, ja que el patró més

utilitzat és H*+L, com en el cas del nivell nadiu. Tot i aquesta evolució, en les oracions és més difícil per als informants francesos pronunciar correctament les paraules esdrúixols, ja que hi ha altres factors que els poden pertorbar, com el context, si l'oració és molt llarga o no, els elements que es troben al voltant de la paraula en qüestió, etc.

Finalment, pel que fa a les oracions amb paraules agudes, es pot concloure que no hi ha gaire diferència de resultats, com ja s'esperava, essent així que l'estructura més present en tots els nivells és H+L*%, malgrat que també s'observa que L+H* apareix en els patrons, però d'una manera menys destacada.

En conclusió, les tres hipòtesis plantejades al principi del treball es confirmen. Es pot afirmar que els informants francesos que no han estudiat català tenen moltes dificultats a l'hora de pronunciar els mots esdrúixols catalans, ja que els pronuncien generalment amb accent agut. De la mateixa manera, també queda demostrat que sí que és possible una millora en la pronúncia de l'accent esdrúixol català per part dels estudiants francesos de català, però d'una manera molt gradual. Tot i aquestes millores, ha quedat verificat que els alumnes de segon any encara tenen dificultats a l'hora de pronunciar els mots i oracions esdrúixols, ja que els resultats no han estat perfectament idèntics als del nadiu. Per acabar, ha quedat corroborat que tots els informants no han tingut problemes a l'hora de pronunciar les paraules i oracions agudes, ja que hi ha hagut un nombre elevat de resultats idèntics en tots els nivells.■

PLAERS D'AMETLLA

Trias Galetes - Biscuits SA

Ctra. de Sils, 36
17430 Santa Coloma de Farners
Tel. 972 84 12 13
www.trias.cat